

СТАНОВИЩЕ

Относно дисертационния труд на Нина Ангелова Чавдарова, редовен докторант към катедра Реторика, Философски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 2.3. Философия – Реторика (джендър реторика)

на тема **„Реторика на съпротивата срещу джендър теорията в българския дебат по Истанбулската конвенция“**

От доц.д-р Росица Михайлова Йорданова –преподавател във ВСУ „Черноризец Храбър“

Авторката на представения за обсъждане дисертационен труд **„Реторика на съпротивата на джендър теорията в българския дебат по Истанбулската конвенция“** конструира успешно ново изследователско поле. Избирайки темата, тя въвежда в политическите, идеологически и реторически аспекти на мощната съпротива срещу ратифицирането на Истанбулската конвенция от България. Подмяната на тезиса – борба срещу насилието срещу жените и домашното насилие с тезиса за *трети пол, разрешаване на гей бракове и осиновяване на деца от хомосексуални двойки*, характеризира горещите критични дискусии, създадената реторическа ситуация. Съпротивата срещу Конвенцията се наблюдава и в други европейски страни, което дава основание на авторката да направи извода: *„Съпротивата срещу Истанбулската конвенция не е български феномен, а явление в обществено-политическия живот на стари и нови демокрации, на християнски и нехристиянски държави“*(с.6). Доказателственият материал е групиран в *увод, четири глави, заключение, използвана литература, научни приноси и приложения*. Текстът на дисертацията се гради върху сериозна теоретична основа, което е видно от приложената библиография. Тя включва общо 224 заглавия, от които на български език 131, 42 на латиница и 37 електронни ресурси на кирилица и 12 на латиница. Оценявам конструкцията на дисертацията като успешна, заради постигнатата логическа строгост и последователност на обособените части на анализа. Заслужава особено внимание *озаглавяването* на отделните глави с ключовите за *джендър теорията* термини: *джендър, джендър реторика, антиджендър*. В *Увода* са формулирани ясно и четливо *целта, предмета, обекта, изследователските методи и задачи*. Хипотезата, която диктува логиката на изследването, е определянето на Истанбулската конвенция като **„средство за налагане на идеологически дискурс , основан на джендър теорията“**(с.7).

Оценявам като постижение на авторката концептуалната рамка на анализа в **първа глава „Джендър теория и реторика“**. Представени са различните дисциплинарни полета, които съставят *джендър теорията*, както и пресечните им точки с реториката. Постигнато е детайлно оразличаване на употребата на термина **джендър** в различните научни полета, в които се преплитат специфични концепции, но

с общ терминологичен апарат. Заслужават висока оценка прецизността на авторката във всяка стъпка при обзора на литературата, строгият селективен подбор на изследователите и концепциите, изведените тенденции в еволюцията на идеите; пластичното нюансиране на *новоговора* и производните на понятието *джендър*. Специално място е отделено на *социалното конструиране на пола, основните понятия и идеи, въведена е критиката*. Тази част от анализа насочва към различията между ясното и недвусмислено разграничение между *пол* и *джендър* в традиционните и модерни култури. Основателно авторката въвежда *специфичните диалогични реторически жанрове: спор, полемика, дебат, дискусия, критична дискусия* във втората част на първа глава. Оценявам като успех поставения акцент върху **опровержението** в смисъл на „доказване на несъстоятелността и неприемливостта, погрешността и безполезността на изказаната теза”, с който в изследването се възприема „*означената като реториката на съпротивата срещу джендър теорията*”(с.42). И в тази си част дисертационният труд има привилегията да се опира на реторическата школа на преподавателите от катедра „Реторика”на СУ „Св.Кл.Охридски”. Особен интерес представлява **жанровата** еквилибристика при определяне на темата за Истанбулската конвенция като „*дебат едновременно за факти, за ценности и за политика*”,който „*се превръща в спор за интерпретации на факти, ценности и политики*”(с.50). Авторката внимателно е подбрала 27 примери за *логически грешки*, формулирани от средновековните мислители, с убедеността, че предпазването от тях е задължително условие за добрата аргументация в дебата. **Джендър реториката** като понятие и **джендър** в българския дискурс са разгледани в края на втората част на първа глава. Безспорно е умението на авторката с лекота да се ориентира в създадения терминологичен и ценностен хаос и, което е особено важно, да пише ясно и четливо.

Втората глава е озаглавена „**Истанбулската конвенция в българските дебати**” . Последователно са анализирани актуалните критики по повод на оспорването и не-приемането на Конвенцията, идващи от Брюксел и Ню Йорк. Изразителен пример е цитираната Резолюция на Европейския парламент, Т.17 от 27 юли 2018 година, в която с „дълбока загриженост”се критикува българското публичното говорене по „отрицателен и изопачаващ начин”, със средствата на „дезинформацията и оклеветяването”, „негативното отразяване на темата” и т.н. В Т.18 на Резолюцията е записано „*че е необходимо да се премахне дискриминацията срещу лица, основана на тяхната сексуална ориентация или полова идентичност*”.В името на хуманността Урсула фон дер Лайен призовава към борба с омразата, расизма и дискриминацията на сексуалните малцинства, обосновавайки приемането на първата по рода си стратегия на Европейския съюз за равнопоставеност на *лесбийките, гейовете, бисексуалните, транссексуалните, небинарните, интерсексуалните и куир лица (ЛГБТИК)*. Енергичната съпротива срещу самия документ и базовите понятия на Конвенцията е продължителна трайна тенденция, която се проявява в много и различни антиджендър движения в Европа, Латинска Америка, България. Заслуга на авторката на дисертацията е извеждането на специфичните характеристики на **антиджендър идеологиите** и **антиджендър реториката**. В западните дебати, преобладават защитниците на

постмодерния културен модел, в източноевропейските – защитниците на традиционния патриархален модел. Доказателства са проучените ценностни послания на различните български инициативи, движения, асоциации, граждански общества, групи във фейсбук и други. Сравнявайки реториката на различните формати на съпротивата авторката на дисертацията подчертава качествата на сдружение **„Общество и ценности“**: *„реактивността на ниво юридически и фиологически професионализъм, експертна аргументация и нормативно познание”* (с.69). Третата част на втора глава **„Българският политически дебат относно Истанбулската конвенция”** съдържа задълбочен анализ на *реторическите аспекти на българския преход; параметрите на промяната от социализъм към демокрация; реторика на прехода; от политика към политики-шагреновата кожа на демокрацията; политическа комуникация, политическа реторика и политически език*. Авторката оценява влиянието на българския политически контекст като основен фактор, който определя специфичната реторическа ситуация, предизвикана от срещата с Истанбулската конвенция. Четвъртият раздел **„Джендър в българския политически дискурс”** съдържа анализ на политическата реторика на защитниците и противниците на ратифицирането на конвенцията. Оценявам този раздел като постижение, принос на авторката към знанието за българската политическа реторика. Следващият пети раздел **„Джендър в широка гражданска дискусия”** разглежда в хронологическа последователност *„речевите актове”* на групата на *защитниците* в дискусията в СУ „Св.Кл.Охридски”, 18 януари 2018. *Противниците* на ратифицирането изразяват своята аргументация в 44 изказвания. С помощта на метода *контент-анализ* авторката анализира най-често употребяваните лексеми в изказванията и идентифицира употребата им от защитниците и противниците. Чрез профилирането на двете групи, съобразно вида на аргументите: *юридически, социокултурни, религиозни, икономически*, се диференцира качеството на политическата култура на опонентите. В заключение на втора глава са изведени *топосите* на реториката на антиджендър движенията: *брак, традиционно семейство, деца*. Авторката намира основания за критиката на джендър идеологията в политическата реторика, в която се вписват *идентичностните политики и джендър политиките*. Убедителен е изводът от дискусията, с който авторката финализира втора глава: *„Истанбулската конвенция засяга пряко и фундаментално живота на всеки българин, затова обсъждането и трябва да продължи, ратификация без широк обществен консенсус е невъзможна”*(с.113).

Прецизно и задълбочено е осъществена *третата глава* на дисертацията озаглавена **„Истанбулската конвенция - реторически анализ”**. За първи път авторката успешно въвежда и осъществява в анализа своя академичен отговор на предизвикателството на Конвенцията като глобален правно – политически документ. Намирам за изключително перспективни както теоретичните, така и приложните разработки на темата в научното и образователно поле на реториката.

Със заглавието **„Анкетно проучване”** в четвърта глава авторката поставя акцент върху *метода анкета*. Целта, която определя избора на въпросите от анкетата, е да отразяват *идентифицирани тези и аргументи* на спорещите в дебата и дискусията по

повод Конвенцията. Без претенции за представителност, са направени *шест* изводи, които характеризират позициите на респондентите спрямо Конвенцията: по-често се потвърждава отсъствието на рационално възприемане на документа: по-често респондентите нямат съприкосновение с оригиналния текст; основно се информират и формират мнението си от медиите и социалните мрежи; неразбирането/ненаучното отношение към понятийния апарат на документа, стимулира изопачаване на съдържанието; заявено е недоверие към възможностите ЕС да решава проблемите за насилието. Изводът на авторката е , че *джендър идеологията* не се асоциира с научното и обосноваване, а с *идеология*.

Авторефератът систематизирано представя отделните части на дисертационния труд, в които са анализирани основните идеи, тези, критични позиции. Силната *мотивация* на авторката да участва в търсенето на ценностен консенсус в територията на глобално-локалното, стимулира лаконичното вдъхновено писане.

Изведените **приносни** моменти обособяват убедително собственото авторско присъствие в **три** области: *сравнително изследване* на реториката по повод на Истанбулската конвенция в европейските страни; *анализ на българския дебат* и *собствено изследване* на нагласите на респондентите по повод на Истанбулската конвенция. Постигнато е надграждане на съществуващите изследвания на правно-политически документи, които са предназначени за съгласуване на ценностите и действията в глобалното общество.

По най-актуалните проблеми от темата на дисертацията авторката има **пет публикации** в реферирани научни издания, през последните *четири* години.

Представеният за обсъждане дисертационен труд притежава качествата на ново, интердисциплинарно изследване, което обогатява политическата реторика с актуалното проявление на *джендър реториката* в една специфична област на взаимодействието глобално/европейско/национално. Авторката на дисертационния труд притежава във висока степен качества на добросъвестен изследовател, умения да се ориентира в терминологичната ситуация на съвременните джендър изследвания.

В заключение давам положителна оценка на представения дисертационен труд **„Реторика на съпротивата срещу джендър теорията в българския дебат по Истанбулската конвенция”** и препоръчвам на уважаемото научно жури да гласува да бъде присъдена на докторанта Нина Ангелова Чавдарова образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 2.3. Философия – Реторика (джендър реторика). Аз гласувам „за”.

09 юни 2022

Подпис :

доц.д-р Росица Йорданова